

УДК 784.08:001.82

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2024-6-5>**Микита КОНОВАЛОВ**

аспірант кафедри музикознавства та музичної освіти, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053

ORCID: 0009-0001-0399-8668

Бібліографічний опис статті: Коновалов, М. (2024). Концептуальний альбом як вокальний цикл: особливості музично-драматургічної цілісності. *Fine Art and Culture Studies*, 6, 32–38, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-6-5>

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АЛЬБОМ ЯК ВОКАЛЬНИЙ ЦИКЛ: ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНО-ДРАМАТУРГІЧНОЇ ЦІЛІСНОСТІ

Мета дослідження. У роботі розроблено теоретичне підґрунтя вивчення принципів циклізації в концептуальних альбомах, що розширює методологічний інструментарій аналізу музики неакадемічної традиції. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні теоретичного, аналітичного та компаративного методів, які дали можливість окреслити принципи організації циклу в концептуальних альбомах. **Наукова новизна** дослідження полягає в тому, що на основі методології, розробленій в академічному музикознавстві, було встановлено принципи циклізації концептуальних альбомів та виокремлено їх ознаки. **Висновки.** Завдяки розробкам українських дослідниць Н. Говорухіної, Л. Горелік та І. Палкіної, які заклали підвалини вивчення академічних вокальних циклів та концептуальних альбомів з позиції їх музичної цілісності, ми можемо виявити особливості циклізації концептуальних альбомів. Серед екстрамузичних чинників виділимо сюжетний та безсюжетний принципи організації циклу, де перший наближає концептуальний альбом до рок-опери. Проте для концептуальних рок-альбомів більш характерною є відсутність сюжетної лінії, а текстова складова здебільшого є відображенням особистих переживань ліричного героя. Екстрамузичні чинники, такі як сюжетна лінія, змалювання персонажів і використання поетичних текстів, в академічній і рок-музиці мають суттєві відмінності: для останньої характерні менш розвинені сюжети, рок-виконавці доволі рідко звертаються до класичної поезії, оскільки вони одночасно є авторами тексту й музики. Найважливішими серед інтрамузичних чинників циклізації є принцип контрасту між піснями, наскрізний розвиток та композиційні арки, які є спільними для академічних вокальних циклів і концептуальних рок-альбомів та забезпечують їх цілісність у музичному плані. Відзначимо близькість концептуальних альбомів з іншими жанрами академічної музики, зокрема оперою та кантатою, що дозволяє їх розглядати у контексті міжжанрової взаємодії.

Ключові слова: академічна музика, рок-музика, вокальний цикл, концептуальний альбом, принципи циклізації.

Mykyta KONOVALOV

Postgraduate Student at the Department of Musicology and Music Education, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 Bulvarno-Kudryavska Str., Kyiv, Ukraine, 04053

ORCID: 0009-0001-0399-8668

To cite this article: Konovalov, M. (2024). Kontseptualnyi albom yak vokalnyy tsykl: osoblyvosti muzychno-dramaturhichnoi tsilisnosti [Conceptual album as a vocal cycle: features of musical and dramatic integrity]. *Fine Art and Culture Studies*, 6, 32–38, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-6-5>

CONCEPTUAL ALBUM AS A VOCAL CYCLE: PECULIARITIES OF MUSICAL AND DRAMATIC INTEGRITY

The purpose of the research. The paper develops a theoretical basis for studying the principles of cycling in conceptual albums, which expands the methodological tools for analysing music of the non-academic tradition. **The research methodology** consists in the application of theoretical, analytical and comparative methods, which made it possible to outline the principles of cycle organisation in conceptual albums. **The scientific novelty** of the study is that, based on the methodology developed in academic musicology, the principles of cycling in conceptual albums were established and their features were identified. **Conclusions.** Thanks to the works of Ukrainian researchers N. Hovorukhina, L. Horelik and I. Palkina, who laid the foundations for the study of academic vocal cycles and concept albums from the standpoint of their musical integrity, we can identify the specifics of concept album cycling. Among the extra-musical factors, we can

single out the plot and plotless principles of cycle organisation, where the former brings the concept album closer to a rock opera. However, conceptual rock albums are more characterised by the absence of a storyline, and the lyrics are mostly a reflection of the lyrical protagonist's personal experiences. Extramusical factors, such as storyline, characterisation and the use of poetic texts, have significant differences in academic and rock music: the latter is characterised by less developed plots, and rock performers rarely refer to classical poetry, as they are both authors of lyrics and music. The most important intramusical factors of cycling are the principle of contrast between songs, through development and compositional arches, which are common to academic vocal cycles and conceptual rock albums and ensure their musical integrity. We note the closeness of conceptual albums to other genres of academic music, in particular opera and cantata, which allows them to be considered in the context of intergenre interaction.

Key words: academic music, rock music, vocal cycle, conceptual album, principles of cycling.

Актуальність теми дослідження. Сучасна музика характеризується активною взаємодією різноманітних стилів, течій і напрямів, в тому числі й тими, які знаходяться на перехресті академічної музики та року. В умовах втрати чітких кордонів між різними жанровими та стилістичними системами зростає необхідність у глибокому та всебічному аналізі музичних жанрів, форм та структур, що виникають у результаті цього взаємопроникнення. Важливе місце серед музичних жанрів посідають вокальні цикли, які сформувалися в академічній музиці у XIX столітті, а у XX столітті були адаптовані представниками неакадемічних напрямів, передусім, представниками рок-музики. Вивчення принципів циклізації вокальних циклів має стати підґрунтям для порівняльного аналізу між творами, що репрезентують різні музичні напрями, адже попри наявність значних відмінностей у підходах до композиції та принципах музичної інтерпретації, академічні вокальні цикли та концептуальні альбоми мають багато спільних елементів в організації цілого, зокрема наскрізний розвиток, повторення тематичного матеріалу, наявність концептуальних одиниць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні підвалини циклізації вокальних творів в українській науці розроблено Н. Говорухіною (Говорухіна, 2009) та Л. Горелік (Горелік, 2006), які виділили основні параметри їх циклізації у композиційному та виконавському аспектах. Принципи організації академічних вокальних циклів буде детально розглянуто нижче. Значно рідше музикознавці звертаються до проблем циклізації у жанрах неакадемічної музики. У роботах науковців, що досліджують музику неакадемічної традиції, передусім рок-мистецтво (праці А. Андреева (Андреев, 2014), І. Вавшко (Вавшко, 2019), А. Комлікова (Комлікова, 2016), В. Овсянников (Овсянников, 2019), І. Палій (Палій, 2012), Д. Терентьев (Терентьев, 2018), В. Тормахова (Тормахова,

2019)), питання циклізації не підіймалися. З українських досліджень відзначимо дисертацію І. Палкіної (Палкіна, 2017), яка у роботі окреслила основні параметри концептуального рок-альбому та здійснила спробу спроектувати принципи академічного вокального циклу на рок-музику. Втім, у її роботі дана проблематика не була в центрі дослідження, а тому її розробки в цьому напрямі потребують продовження та поглиблення.

Мета статті полягає в розробці теоретичного підґрунтя вивчення принципів циклізації в концептуальних альбомах, що розширює методологічний інструментарій аналізу музики неакадемічної традиції.

Виклад основного матеріалу. Циклічність як спосіб організації музичного цілого є надбанням академічної музики, а тому принципи циклізації розроблялися науковцями, що досліджували композиторську творчість XIX–XX століть. Найважливішими працями, що мають теоретико-методологічне значення, є роботи Н. Говорухіної та Л. Горелік, основні положення яких розглянемо більш детально у проєкції на рок-музику.

Харківська дослідниця Н. Говорухіна виділяє інтрамузичні фактори циклоутворення у вокальному циклі, які «здійснюються за допомогою: принципу контрасту, який є вихідним у створенні образної багатоплановості; наскрізного розвитку, який забезпечує цілісність відмінностей у циклі як багаточастинній композиції; семантичних та композиційних “арок” між частинами, які можуть виникати на різному змістовному та технологічному рівнях – від жанрових до тематичних, ладо-тональних, фактурних, темпових, ритмічних, динамічних, артикуляційних тощо. Усі ці засоби діють не окремо, а лише в системній єдності, при якій можливі найрізноманітніші їх модифікації за умов збереження загальної цілісності» (Говорухіна, 2009, с. 7). Серед екстрамузичних дослід-

ниця виділяє загальну тематику циклу, наявність персонажів або їх множинність, звертання композиторів до творчості відомих поетів, особливості циклізації поетичних текстів, якщо вони також утворювали цикл, жанрові і структурні характеристики літературних джерел, сюжетна оповідальність або відхід від неї у суб'єктивну образність. Окрім того, Н. Говорухіна зазначає, що вокальний цикл має «музичний сюжет», який базується на таких універсальних для художнього тексту принципах як виокремлення найважливішого елемента тексту, встановлення його меж, підкреслення їх меж за допомогою специфічних музично-мовних засобів (Говорухіна, 2009, с. 7–8). Вона пропонує власну дефініцію вокального циклу, зазначаючи, що «це сюжетоподібна музично-поетична композиція, тип якої залежить від характеру зв'язку з поетичним суб'єктом і реалізується у створеному ним художньо-текстовому просторі-часі, що охоплює всі ознаки циклоутворення – від архетипів буттєвої циклізації до специфічних музичних засобів її втілення у “термінах мови” музики» (Говорухіна, 2009, с. 8). Н. Говорухіна вказує і на важливість у циклотворенні не лише поета і композитора, а й виконавця-інтерпретатора, який на основі авторського тексту емоційну програму виконання, спрямовану на слухачів (Говорухіна, 2009, с. 8).

Отже, дослідниця виокремила специфіку вокального циклу на основі музики академічної традиції. Авторка намагається побудувати концепцію, що охоплює всі вокальні цикли, однак не враховує, що деякі з них можуть не відповідати повністю запропонованим принципам, наприклад, авангардні або експериментальні твори, де контраст чи лірична лінія не є домінантними, або ж музика неакадемічної традиції. Якщо говорити про концептуальні альбоми як різновид вокального циклу неакадемічної музики, то вкажемо на ті засади, відзначені дослідницею, які актуальні як музиці академічної, так і неакадемічної традиції. Повністю збігаються музичні чинники, виділені Н. Говорухіною, а саме принципу контрасту, наскрізний розвиток, семантичні та композиційні “арки” між частинами, які діють в системній єдності.

Значно більші відмінності полягають в екстрамузичних чинниках. Якщо загальна тематика циклу та сюжетна оповідальність або відхід від неї у суб'єктивну образність, а також

наявність «музичного сюжету» є також відповідними, то такі параметри як наявність персонажів або їх множинність, звертання композиторів до творчості відомих поетів, особливості циклізації поетичних текстів, жанрові і структурні характеристики літературних джерел збігаються далеко не повністю. Наявність персонажів та сюжетний принцип для рок-альбомів в цілому не характерний, за винятком рок-опер, які фактично є концептуальними альбомами з розгорнутим сюжетом та сценічною дією, однак рок-опера виходить за межі «чистої» камерно-вокальної музики і є зразком міжжанрової взаємодії. Дуже рідко рок-музиканти звертаються до класичної поезії, практично ніколи в концептуальних альбомах. Рок-музиканти віддають перевагу власним текстам, які є відгуком на актуальні проблеми сучасності, де авторство належить не одній людині, а усім або кільком учасникам гурту. У випадку, коли тексти пісень належать одному автору, формально збігаючись з академічним вокальним циклом, він не є «автономною», «чистою» поезією, а відразу ж передбачає музичне втілення і не мислиться як окремий літературний твір, а часто не має художньої цінності поза музичним втіленням. Ліричний герой у рок-музиці зазвичай ототожнюється із самим виконавцем, де фронтмен виступає як оповідач від імені всього гурту. Це додає щирості і відвертості їхньому виконанню, оскільки музиканти висловлюють власні думки та почуття.

Отже, формотворення та циклізація академічного вокального циклу та концептуального альбому є подібним в інтрамузичних складових, однак лише частково збігаються в екстрамузичних, що пов'язано з відмінністю базових засад рок-музики як творчості менестрельного типу, де виконавець/виконавці та автор/автори виступають в одній особі, не передбачаючи інтерпретатора як посередника між автором і публікою.

Одеська науковиця Л. Горелік визначає особливості виконавської інтерпретації камерно-вокального циклу. Вона розглядає його в єдності типологічних і смислових характеристик та історичним розвитком поняття камерності в європейській музиці; зазначає гнучкість характеристик жанру, що проявляються як у кількості частин у циклі, так і у свободі вибору фабули-концепції твору та варіатив-

ності виконавського складу; вказує на взаємодію камерно-вокального циклу з іншими жанрами, зокрема оперою, симфонією, кантатою; визначає відкритість та варіативність структурних характеристик, що сприяє виникненню «виконавських вокальних циклів», адаптованих до тембрових особливостей конкретного співацького голосу; вказує на принципову різницю між оперним і камерним вокалом; зазначає, що камерно-вокальний цикл посідає проміжне положення між окремими вокальними творами та масштабними вокально-сценічними композиціями (Горелік, 2006, с. 10–11).

Дослідниця зосереджує увагу на виконавському аспекті камерно-інструментальної музики, а тому розглядає вокальний цикл крізь призму його виконавської інтерпретації, менше приділяючи увагу питанням циклізації. Із виділених нею шести параметрів лише два, на нашу думку, є універсальними, а не лише стосуються музики академічного типу, а саме варіативність у кількості частин циклу та зв'язок з іншими жанрами, зокрема з оперою, симфонією, кантатою. Наприклад, різниця між оперним та камерним вокалом або орієнтація на темброві характеристики співацького голосу для рок-музики є неактуальною. Варіативність у кількості частин циклу відображає як творчі ідеї авторів, так і прагнення до експериментів у музиці, дозволяючи створювати різноманітні за формою та змістом концептуальні альбоми. Прикладом можуть бути альбоми «The Wall» гурта «Pink Floyd», який складається із 26 композицій, «The Black Parade» гурта «My Chemical Romance» із 14 піснями творами, концептуальний альбом Девіда Боуї «The Rise and Fall of Ziggy Stardust and the Spiders from Mars», що має 11 композицій.

Щодо зв'язків з іншими жанрами, то концептуальні альбоми є підґрунтям рок-опери, відрізняючись від останніх лише відсутністю розгорнутого сюжету, сценічної дії та речитативів між номерами. Саме тому часто вони отримують сценічне втілення. Наприклад, концептуальні альбоми «American Idiot» гурту «Green Day» та «Tommy» гурту «The Who» спочатку були перероблені у рок-опери, а пізніше мюзикли. Вони спираються на засади оперної драматургії, яка адаптована до особливостей рок-музики. Зв'язки симфонії та кантати із концептуальними альбомами є менш характерними, на від-

міну від камерно-вокального циклу. Кантата є жанром, де хорова музика відіграє важливу роль. І хоча в рок-операх також бувають хорові епізоди, генетично вони пов'язані саме з оперою, а не кантатою, тож зв'язків концептуальних альбомів з кантатою немає. Щодо симфонії, то це є суто інструментальний жанр, і він є співвідносним із інструментальними концептуальними альбомами, хоча останні ближчі до сюїти, ніж до симфонії. Класичні концептуальні альбоми хоча й можуть містити інструментальні композиції, в основному зосереджуються на піснях із текстами, які є важливою частиною їх концепції, бо саме текст в них відіграє ключову роль у розкритті ідеї.

Отже, у роботі Л. Горелік актуалізовано такі аспекти циклізації камерно-вокального циклу як варіативність його структури і, що найважливіше, зв'язки з іншими жанрами, що споріднює академічний вокальний цикл і концептуальний альбом і стає методологічним підґрунтям вивчення останнього.

Київська дослідниця І. Палкіна чи не вперше робить спробу окреслити риси концептуального альбому в українському музикознавстві. Вона спирається на здобутки вчених, у тому числі й зарубіжних. Коротко висвітливо найголовніші позиції її роботи. Вона зазначає, що відповідно до класифікації вокальних циклів К. Ручьєвської, рок-альбоми належать до першого типу циклів, що характеризуються слабким типом зв'язку між його елементами і спирається на стиль епохи, жанровий і національний стилі, а в деяких випадках – на авторський стиль (Палкіна, 2017, с. 74). Дослідниця згадує концепцію Д. Іванова, який структурує рок-альбом, виділяючи головну пісню, композиції, що стоять відповідно у сильних та відносно-слабких позиціях. Вона вважає, що такий підхід є комерційним, де пісні поділяються на «хіти» та «прохідні», а тому розширює розуміння концептуального альбому. І. Палкіна зазначає, що у рок-альбомі, на відміну від альбому-збірки, зазвичай можна спостерігати контакти між композиціями та рівнями в цілому, де пісні підбираються одна до одної для створення цілісного та концептуального циклу (Палкіна, 2017, с. 74). Дослідниця дає дефініцію концептуального альбому, зазначаючи, що в ньому «всі представлені композиції об'єднані загальною ідеєю: музичною, композиційною, драматур-

гічною, тощо. Усі композиції такого альбому є складовими однієї сюжетної лінії, яка і є концепцією» (Палкіна, 2017, с. 74).

І. Палкіна класифікує концептуальні альбоми як цикли пісень, що об'єднують закінчені за формою пісні, які підпорядковані єдиному художньому задуму, і у цих циклах при поєднанні поєднані його елементи набувають нової якості (Палкіна, 2017, с. 80–81). Дослідниця вважає, що поетичні взаємозв'язки композицій розширюють смислові межі циклу у вокальній музиці, що відрізняє його від інструментальної музики. Перший тип циклізації пов'язаний з літературним першоджерелом, де єдина ідея або тема глибше проявляється через текст, ніж музику, а музична складова здебільшого обмежується стилістичною узгодженістю (Палкіна, 2017, с. 81). Концептуальний альбом другого типу передбачає чітко виражену сюжетну лінію, де кожен трек є частиною єдиної історії, тим самим наближаючись до рок-опери. Однак у більшості випадків такі альбоми існують поза сценічною постановкою, а сюжетна лінія, в тому числі партії дійових осіб, відтворена вокалістом гурту (Палкіна, 2017, с. 84). Такі твори дослідниця вважає рок-кантатами або рок-ораторіями. Також І. Палкіна розглядає й інструментальні концептуальні альбоми, відносячи їх до рок-сюїт (Палкіна, 2017, с. 99). Отже, концептуальний альбом може бути альбомом з більш загальними тематичними зв'язками між піснями або з чітко вираженою сюжетною лінією, яка дає можливість слухачеві простежити розвиток подій, що розгортаються від однієї композиції до іншої.

У дослідженні І. Палкіної, попри її значний внесок у вивчення концептуального альбому, поняття його музичної єдності відповідно до тематики роботи є недостатньо висвітленим. В аналізі вокальних концептуальних альбомів дослідниця більше акцентує увагу на літературних, драматургічних і поетичних зв'язках між композиціями, ніж на власне музичних аспектах драматургії цілого. Вона наголошує на тематичній або сюжетній єдності, проте мало уваги приділяє саме музичним елементам, які могли б створювати цілісний звуковий образ альбому. У першому типі альбомів, виділеною дослідницею, єдність визначається текстовою ідеєю,

а музична складова розглядається здебільшого як стильова основа. У другому типі альбомів сюжет часто виступає заміником музичної єдності, і хоча композиції пов'язані між собою наративною історією, у роботі не згадується, як саме музика допомагає її реалізувати, наприклад, через лейтмотиви чи варіативність тем, не простежено, як музична форма та структура окремих композицій підпорядковуються загальній концепції, створюючи єдиний цикл.

Висновки. Завдяки розробкам українських дослідниць Н. Говорухіної, Л. Горелік та І. Палкіної, які заклали підвалини вивчення академічних вокальних циклів та концептуальних альбомів з позиції їх музичної цілісності, ми можемо виявити особливості циклізації концептуальних альбомів. Серед екстрамузичних чинників виділимо сюжетний та безсюжетний принципи організації циклу, де перший наближає концептуальний альбом до рок-опери. Проте для концептуальних рок-альбомів більш характерною є відсутність сюжетної лінії, а текстова складова здебільшого є відображенням особистих переживань ліричного героя. Екстрамузичні чинники, такі як сюжетна лінія, змалювання персонажів і використання поетичних текстів, в академічній і рок-музиці мають суттєві відмінності: для останньої характерні менш розвинені сюжети, рок-виконавці доволі рідко звертаються до класичної поезії, оскільки вони одночасно є авторами тексту й музики. Найважливішими серед інтрамузичних чинників циклізації є принцип контрасту між піснями, наскрізний розвиток та композиційні арки, які є спільними для академічних вокальних циклів і концептуальних рок-альбомів та забезпечують їх цілісність у музичному плані. Відзначимо близькість концептуальних альбомів з іншими жанрами академічної музики, зокрема оперою та кантатою, що дозволяє їх розглядати у контексті міжжанрової взаємодії.

Отже, вивчення концептуальних альбомів як неакадемічного різновиду вокальних циклів розширює розуміння циклізації в музиці, демонструючи, як ці принципи працюють в нових жанрах і стилях, відкриваючи нові можливості для аналізу взаємодії музики, тексту та виконавства в сучасних формах музичної творчості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреев С. В. Композиційні моделі класичного року (на матеріалі творчості гурту The Doors): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 Музичне мистецтво / Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. Харків, 2014. 18 с.
2. Вавшко І. В. Музична поетика рок-балади: дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 Музичне мистецтво / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Київ, 2019. 213 с.
3. Говорухіна Н. О. Еволюція вокального циклу та закономірності циклоутворення (на прикладі творів Р. Шумана, Х. Вольфа, А. Шенберга): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 Музичне мистецтво / Харківський державний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. Харків, 2009. 18 с.
4. Горелік Л. М. Вокальний цикл у жанрово-видовій специфіці камерного співу: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 Музичне мистецтво / Одеська державна музична академія імені А. В. Нежданової. Одеса, 2006. 16 с.
5. Комлікова А. В. Українська рок-опера: традиції та аспекти розвитку: дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 Музичне мистецтво / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Київ, 2016. 183 с.
6. Овсянніков В. Г. Український поп-рок у контексті розвитку популярної музичної культури кінця ХХ – початку ХХІ століття: дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 Теорія та історія культури / Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2019. 196 с.
7. Палій І. О. Трансдукція як явище музичної культури (на прикладі фортепіанного циклу М. Мусоргського «Картинки з виставки» і творчості рок-гуртів King Crimson та Pink Floyd): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 Музичне мистецтво / Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. Харків, 2012. 16 с.
8. Палкіна І. І. Жанроутворення у рок-мистецтві: міжвидові та внутрішньовидові взаємодії: дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 Теорія та історія культури / Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2017. 214 с.
9. Терентьев Д. Д. Мелодик-рок в музыке 80-х годов XX столетия: дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 Музичне мистецтво / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Київ, 2018. 212 с.
10. Тормахова В. Неакадемічна музика: проблеми дефініції та сутнісні виміри. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство*. 2019. № 1. С. 21–27.

REFERENCES:

1. Andreev, E. V. (2014). *Kompozytsiini modeli klasychnoho roku (na materiali tvorchosti hurtu The Doors)* [Compositional models of classic rock (on the material of The Doors)]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv: Kharkiv National University of Arts named after I. P. Kotliarevskiy [in Ukrainian].
2. Vavshko, I. V. (2019). *Muzychna poetyka rok-balady* [Musical poetics of the rock ballad]. Candidate's thesis. Kyiv: Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine [in Ukrainian].
3. Hovorukhina, N. O. (2009). *Evolutsiia vokalnoho tsykladu ta zakonomirnosti tsykloutvorennia (na prykladi tvoriv R. Shumana, Kh. Volf, A. Shenberha)* [Evolution of the vocal cycle and regularities of cycle formation (on the example of works by R. Schumann, H. Wolf, A. Schoenberg)]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv: Kharkiv State University of Arts named after I. P. Kotlyarevsky [in Ukrainian].
4. Horelik, L. M. (2006). *Vokalnyi tsykl u zhanrovo-vydovii spetsyfitsi kamernoho spivu* [Vocal cycle in the genre-specific specificity of chamber singing]. Extended abstract of candidate's thesis. Odesa: Odesa State Music Academy named after A. V. Nezhdanova [in Ukrainian].
5. Komlikova, A. V. (2016). *Ukrainska rok-opera: tradytsii ta aspekty rozvytku* [Ukrainian rock opera: traditions and aspects of development]. Candidate's thesis. Kyiv: Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine [in Ukrainian].
6. Ovsianikov, V. H. (2019). *Ukrainskyi pop-rock u konteksti rozvytku populiarnoi muzychnoi kultury kintsia XX – pochatku XXI stolittia* [Ukrainian pop-rock in the context of the development of popular music culture of the late 20th – early 21st century]. Candidate's thesis. Kyiv: National Academy of Culture and Arts Management [in Ukrainian].
7. Palii, I. O. (2012). *Transduksiia yak yavyshche muzychnoi kultury (na prykladi fortepiannoho tsykladu M. Musorhskoho «Kartynky z vystavky» i tvorchosti rok-hurtiv King Crimson ta Pink Floyd)* [Transduction as a phenomenon of musical culture (on the example of M. Mussorgsky's piano cycle "Pictures at an exhibition" and the works of King Crimson and Pink Floyd)]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv: Kharkiv National University of Arts named after I. P. Kotlyarevsky [in Ukrainian].
8. Palkina, I. I. (2017). *Zhanroutvorennia u rok-mystetstvi: mizhvydovi ta vnutrishnovydovi vzaiemodii* [Genre formation in rock art: interspecies and intraspecies interactions]. Candidate's thesis. Kyiv: National Academy of Culture and Arts Management [in Ukrainian].

9. Terentyev, D. D. (2018). Melodyk-rok v muzytsi 80-kh rokiv XX stolittia [Melodic rock in the music of the 80s of the twentieth century]. Candidate's thesis. Kyiv: Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine [in Ukrainian].
10. Tormakhova, V. (2019). Neakademichna muzyka: problemy definitysii ta sutnisni vymiry [Non-academic music: problems of definition and essential dimensions]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Mystetstvoznavstvo – Scientific Notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. Series: Art History*, 1, 21–27 [in Ukrainian].